

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY
Institut vzdělávání

Závěrečná práce

Doplňující pedagogické studium

Zahradnický kroužek

Vedoucí práce: kpt. Mgr. Milena Plecháčová

Vypracoval: Luděk Kachlík

Věznice: Věznice Vinařice

Podpis:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jsem jen prameny a literaturu uvedenou v seznamu. Současně dávám svolení k tomu, aby byla umístěna v knihovně IV VS ČR a používána ke studijním účelům.

Ve Stráži pod Ralskem dne 25.6.2009

Poděkování

Poděkování

Děkuji paní magistře Mileně Plecháčové, za odbornou pomoc při konzultacích mé závěrečné práce. Dále děkuji všem pedagogickým pracovníkům Institutu vzdělávání VS ČR Stráž pod Ralskem za tvořivou práci, trpělivost a za morální podporu, kterou nám po celé období studia svým přístupem poskytovali. Rovněž děkuji vedení Věznice Vinařice, za umožnění studia a povolení použití fotodokumentace ze zahradní aktivity pro mou závěrečnou práci.

Obsah

ÚVOD	2
1 TEORETICKÁ ČÁST	4
1.1 VÝCHOVA	4
1.1.1 Cíl a obsah výchovy.....	5
1.1.2 Složky výchovy	5
1.1.3 Výchovný proces a jeho etapy	6
1.1.4 Výchovné zásady.....	7
1.2 DIDAKTIKA	9
1.2.1 Principy a zásady vzdělávání	9
1.2.2 Prostředky vzdělávání.....	10
1.2.3 Metody vzdělávání	11
1.2.4 Příprava učitele na výuku.....	11
1.3 PENITENCIÁRNÍ PEDAGOGIKA.....	12
1.3.1 Cíle penitenciární pedagogiky.....	12
1.3.2 Složky penitenciární výchovy.....	13
1.4 PROGRAM ZACHÁZENÍ.....	14
1.4.1 Členění programu zacházení	16
1.4.2 Hodnocení programu zacházení.....	17
2 PRAKTICKÁ ČÁST	21
2.1 PROJEKT OBECNĚ	21
2.2 PŘÍPRAVA PRACOVNÍ AKTIVITY - OBECNĚ	23
2.3 PŘÍPRAVA AKTIVITY - REALIZOVANÁ TÉMATA	25
2.3.1 Zazimování zahrady.....	25
2.3.2 Příprava jarní sadby.....	26
2.3.3 Výsadba předpěstovaných sazenic - rajčata.....	28
2.3.4 Výsadba předpěstovaných sazenic - kedluben.....	29
2.3.5 Výsadba předpěstovaných sazenic - paprika zelená.....	31
2.3.6 Roční kalendářní plán prací na zahradě - první část.....	32
2.3.7 Roční kalendářní plán prací na zahradě - druhá část.....	34
2.3.8 Výsev semen a sazenic zeleniny - praktická činnost.....	36
ZÁVĚR.....	38
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	39
PŘÍLOHY – FOTODOKUMENTACE ZAHRADY	41

Úvod

Úkolem závěrečné práce je zpracování projektu aktivity programu zacházení, která by mohla být v rámci programu výchovy a vzdělávání odsouzených realizována v naší věznici.

Pracuji ve Věznici Vinařice od roku 1997, kdy jsem nastupoval do služebního poměru. V současné době jsem již druhým rokem v zaměstnaneckém poměru a pracuji na pozici pedagoga volného času, kde hlavní náplní mé pracovní činnosti je starat se o volnočasové aktivity odsouzených. Věznice Vinařice má v současné době dvě oddělení odsouzených. První oddělení jsou odsouzení zařazení soudem do věznice s ostrahou a druhé oddělení odsouzených zařazených do věznice s dozorem. Při mém nástupu do věznice bylo oddělení s dozorem rozsáhlejší a tvořilo asi třetinu odsouzených ve zdejší věznici. Byla i větší možnost využití pracovní síly na důlních pracovištích v okolí Kladenska a v nedalekých hutích bývalé Poldi Kladno. Po útlumu těžby uhlí a snižování výroby kladenských hutí se postupně zvyšovala nezaměstnanost odsouzených a proto bylo nutné pro tyto odsouzené zajistit program využití vzniklého volného času. V současné době má věznice Vinařice zařazených odsouzených do dozoru pouze jeden oddíl, což je asi kolem padesáti těchto odsouzených. Ti jsou převážně využívány na malá pracoviště mimo věznici.

Z hlediska pracovního zařazení odsouzených, je větší problém s částí odsouzených zařazených do věznice s ostrahou. Ti, kteří jsou vyučeni v nějakém oboru jsou hlavně zařazováni na pracoviště táborové režie. Další část je zařazena na pracoviště jiných subjektů, která jsou uvnitř věznice a poslední část pracovních zařazených jsou odsouzení zařazení na brigádnickou činnost pod dozorem ostrahy věznice. Přesto zbývá zaměstnat více jak polovinu odsouzených zařazených do typu věznice s ostrahou. Aby i tito odsouzení měli možnost udržovat anebo si vypěstovat pracovní návyky, je třeba jim dát možnosti výběru pracovních aktivit v rámci programů zacházení.

V současné době pracuji na oddílech odsouzených ve věznici s ostrahou, jsou zde čtyři oddíly, kde je umístěno od čtyřiceti do sedmdesáti odsouzených na jednom oddíle. Pracovních zařazených je zde přibližně padesát odsouzených.

Protože bydlím v rodinném domě se zahradou a ve svém volném čase se věnuji zahrádkaření, rád bych využil svých dosavadních znalostí a zkušeností z tohoto oboru a za použití odborné literatury se snažil je uplatnit a přenést na odsouzené v rámci mé pracovní aktivity.

Cílem mého projektu je nabídnout pracovně nezařazeným odsouzeným další možnost aktivního využití volného času. Naučit je základům v zahradnické a pěstitelské činnosti, práci se zahradnickým nářadím a rozvíjet jejich estetické cítění při pěstování květin a okrasných keřů.

Hlavní cílem z výchovného hlediska, je příprava odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, což je jedním z nejdůležitějších úkolů Vězeňské služby ČR. Snaha o co největší míru resocializace je samozřejmě i výrazem odpovědnosti vůči celé společnosti i vůči odsouzenému, který se do ní vrací zpět. Základním prvkem této výchovy je podpora postojů a dovedností, díky nimž lze odsouzeným usnadnit návrat do společnosti a které jim pomohou vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.

1 Teoretická část

1.1 Výchova

Tak jako se vyvíjela společnost, prošel vývojem i trest odnětí svobody a trestání jako takové. V dnešní době nemá trest jen funkci odplaty a zastrasování, ale má plnit i funkci výchovnou a převýchovnou. Obor, který se výchovou zabývá se nazývá pedagogika a definujeme ho jako vědu o výchově člověka. Tato věda má své kořeny ve filozofii a teprve později se zformovala ve vlastní obor zkoumající výchovný proces, tento obor řadíme mezi společenské obory. Vzhledem ke své mnohostrannosti a složitosti se opírá o poznatky přírodních věd (biologie, lékařství) a má vztah k psychologii, sociologii, historii, právu apod. Pedagogika má jako každý vědní obor svůj předmět zkoumání. Zkoumá zákonitosti výchovy, popisuje a zobecňuje pedagogické zkušenosti. Úkolem pedagogiky je tedy poučit o cílech, obsahu, zásadách, metodách a organizačních formách výchovy s cílem zdokonalovat výchovný proces, zvyšovat jeho účinnost a pozitivně tak ovlivňovat všestranný a harmonický rozvoj osobnosti člověka.

Výchova je zvláštní druh lidské činnosti, je to záměrná, cílevědomá a plánovitá činnost, která rozvíjí člověka jak po stránce duševní, tak po stránce tělesné a připravuje ho pro plnění společenských funkcí. Tento vědní obor připravuje člověka pro činnost ve společnosti i pro jeho vlastní život.

Ve vězeňství plní výchova velmi důležitou roli. Při práci s odsouzenými je záměrnost a cílevědomost velmi důležitá k tomu, aby u odsouzeného docházelo nejen k všestrannému formování člověka, ale aby měla určená výchova i adaptační charakter, který by jedinci umožnil dále se uplatnit ve společnosti.

Výchovu člověka je třeba chápat jako celoživotní proces, kdy v mládí převažuje výchova uskutečňovaná druhými jedinci, nejprve jsou to rodiče, později učitelé a výchovní pracovníci, kteří na jedince působí. V dospělosti je převažující formou výchovy tzv. sebevýchova, čemuž říkáme autoedukace.

1.1.1 Cíl a obsah výchovy

Výchovný cíl je výchozí pedagogickou kategorií, z něhož vyplývá jak obsah, tak prostředky, principy, metody i formy výchovy. Je ideální představou toho, čeho se má výchovnou činností dosáhnout, ovlivněn je epochou, státem, národem, náboženstvím nebo kulturou společnosti ve které vychovávaný jedinec vyrůstá. Obecná pedagogika se snaží tyto cíle klasifikovat z různých hledisek a z pozice společnosti je formulovat. Je to např. rozdělení cílů na obecné, specifické a individuální. Nejobecnějším cílem je vychovat všestranně, harmonicky, rozvinutého jedince v souladu s požadavky dané společnosti. Individuálním cílem rozumíme snahu o osobní rozvoj, prospěch a uplatnění jedince a přípravu pro jeho osobní život. Specifickým cílem je osvojování si konkrétních poznatků, dovedností, postojů, potřeb a zájmů spjatých s oborem, v němž se výchova provádí. Cíle obecné a specifické by měly být součástí každého výchovného procesu.

Při nástupu odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody jsou základním cíly výchovného procesu cíle adaptační, které vedou jedince k přizpůsobení se stávajícím podmínkám. Při vypracování programu zacházení se přidávají cíle anticipační, které orientují výchovné působení k potřebám budoucnosti, jak jedince, tak společnosti.

1.1.2 Složky výchovy

Cíl výchovy a jeho výchovný proces lze rozdělit na několik základních složek, ve kterých se uskutečňuje základní výchovný cíl. Každá ze složek se zaměřuje na jinou výchovnou oblast. Z hlediska struktury osobnosti se dělí složky výchovy na:

- **Rozumová výchova** - zaměřuje se na rozvoj poznávacích procesů jedince, a to pomocí osvojování určitých vědomostí, dovedností a návyků, rozvoje logického myšlení.
- **Pracovní výchova** - jejím cílem je naučit jedince pracovním dovednostem a utužovat jeho pracovní návyky, vlastnosti a schopnosti důležité pro vykonávání práce.

- **Mravní výchova** - klade si za cíl rozvoj člověka v mravní oblasti, v utváření jeho mravního vědomí, hodnot a charakteru.
- **Estetická výchova** - snaží se o rozvoj estetického vkusu jedince, jeho schopnost náhledu na umění a schopnost hodnotit umělecká díla.
- **Tělesná výchova** - rozvíjí tělesnou schránku a kondici jedince, a to jak sportovními aktivitami, tak osvětou v oblasti zdravé výživy, hygieny apod.
- **Právní výchova** - jejím cílem je vychovat jedince k vědomí právních aspektů žití, ohledně právních dokumentů, povinností jež musí občan této země akceptovat.

1.1.3 Výchovný proces a jeho etapy

Výchovný proces vyjadřuje časový úsek, kdy dochází k vzájemnému působení, ovlivňování, napodobování, spolupráci, vciťování se, přenášení nálad a motivačních faktorů dvou nebo více subjektů ve směru výchovného cíle v průběhu času.

Etapa počáteční pedagogické diagnózy probíhá u odsouzených na nástupních odděleních, kdy je specialisty výkonu trestu ujišťován výchozí stav, úroveň a možnosti vychovávaných. Zajímají se o jejich získané vědomosti, schopnosti, zájmy, fyzické a duševní zdraví, jako o základ který má být rozvíjen. Počáteční pedagogická diagnóza je nutná pro vymezení cíle, obsahu a prostředků výchovného procesu.

Etapa pedagogického plánování ve výchovném procesu ve věznici v podstatě spočívá ve vypracování programu zacházení na konkrétního jedince.

Etapa regulace učení vychovávaných znamená vytváření výchovných situací, v niž se formují osobnosti vychovávaných. Tato etapa se dělí na několik fází:

- **Fáze přípravy** vychovávaných na aktivní osvojování obsahu - vychází ze vzájemného poznání vychovatele s odsouzeným. Tato fáze má motivační charakter.

- **Fáze seznamování** s novým obsahem - naplňování vzdělávacích, zájmových a speciálně výchovných aktivit odsouzeného na základě vypracovaného programu zacházení.
- **Fáze upevňování** osvojeného obsahu - zaměření u vychovávaných na trvalé osvojení poznatku, činností a vlastností.

Etapa výsledné pedagogické diagnózy se zabývá zjišťováním do jaké míry bylo dosaženo stanovených cílů, jak se odsouzení v průběhu výchovného procesu změnili.

1.1.4 Výchovné zásady

Výchovné zásady vyjadřují vztah mezi cílem, obsahem, podmínkami a prostředky výchovy, vyplývají z poznání vztahů výchovy a společnosti, z poznání a respektování vztahů uvnitř výchovného procesu.

- **Zásada úcty** ke každému člověku - úcta k druhým a úcta k sama sobě jsou považovány za dva základní projevy lidské důstojnosti. Touto zásadou se většina odsouzených neřídí a proto je úkolem vychovatele aby v průběhu výchovného procesu dával vychovávaným najevo, že si váží každého jednotlivce s jeho individuálními potřebami, s jeho názory a zkušenostmi.
- **Zásada ohledu** na věkové a individuální zvláštnosti vychovávaných - tuto zásadu vzhledem k velké rozdílnosti odsouzených na oddílech musí vychovatel dodržovat zejména s ohledem na věkové a individuální zvláštnosti.
- **Zásada opory** o kladné rysy osobnosti vychovávaného - poznání odsouzených vychovateli poskytne možnost rozvíjet jejich kladné vlastnosti a projevy chování.
- **Zásada aktivity** vychovávaných - vyžaduje, aby vědomosti a dovednosti odsouzeného vyplynuly z jeho vlastního poznání a přesvědčení.

- **Zásada názornosti** - výchovný pracovník by měl umožnit vychovávaným vnímat příkladný obsah. Pro názornost je důležitý osobní příklad uplatňovaný ve sféře mezilidských vztahů.
- **Zásada trvalosti** - vztahuje se k výsledku výchovného procesu.
- **Zásada spojení výchovy se životem** - vzhledem k tomu, že mnoho odsouzených prošlo různými výchovnými zařízeními pro mladistvé a mnohdy byli v reálném životě velmi krátkou dobu, je na vychovateli, aby zprostředkoval poznatky, zdůrazňoval mezipředmětové vztahy a tím vyváženě rozvíjel u odsouzených stránku intelektovou, charakterovou, citovou i tělesnou.

1.2 Didaktika

Je pedagogická věda, která se zabývá vyučováním a vzděláváním. Studuje vzdělávání jako součást výchovy. Termín vzdělávání označuje:

- a) fungování určitých institucí - vzdělávání jako institucionální činnost
- b) proces záměrného formování osobnosti člověka ve společensko-historických podmínkách společnosti
- c) činnost učitele, vychovatele - proces vytváření a realizování výchovně vzdělávacích programů
- d) uvědomělou činnost vzdělávajícího se subjektu - sebe vzdělávání

Výsledkem formování osobnosti člověka ve vzdělávacím procesu je vzdělávání. Je to soustava vzděláním vytvořených předpokladů k začlenění člověka ke společnosti. Vzdělání je tedy soustava poznatků, motivačních předpokladů, mravních a volných vlastností člověka. Vzdělání připravuje jedince na život v dané společnosti a umožňuje mu fungování v této společnosti.

1.2.1 Principy a zásady vzdělávání

Tyto principy mají charakter norem, předpisů či doporučení, jak zajistit podmínky pro co nejúčinnější vzdělávání. Patří sem např. tyto zásady:

- **zásada názornosti** - patří k tradičním principům ve vzdělávání a to již od dob J. A. Komenského, skutečné předměty, jejich obrazy a modely jsou prostředky názornosti
- **zásada přiměřenosti** - je formulována jako požadavek, aby vzdělávací proces respektoval věkové zvláštnosti posluchačů v závislosti na rozvoji fyzických a psychických funkcí s ohledem k věku a intelektu jedince a podmínkám za kterých proces probíhá

- **zásada individuálního přístupu** - odráží skutečnost, že ve vzdělávání je nutno respektovat individuální možnosti a zvláštnosti každého posluchače, liší se tempem učení, vlastnosti myšlení, individuálními zkušenostmi, motivovaností
- **zásada uvědomělosti a aktivity** - jedině uvědomělé a aktivní učení je účinné, žáci si mají uvědomovat cíl vzdělávání a mají mít tvůrčí přístup k vzdělávacímu procesu

1.2.2 Prostředky vzdělávání

- a) **Hromadné vyučování** - nejčastěji využívaná organizační forma, učitel obvykle pracuje s větší skupinou (20 - 40 žáků). Působí přitom na posluchače tak, jako by každý z nich byl izolovaným jedincem. Snaží se potlačit některé formy spolupráce mezi žáky např. porovnávání výsledku, vzájemnou pomoc při řešení zadaných úloh.
- b) **Individuální vyučování** - organizační forma při níž jeden učitel pracuje s jedním žákem. Je to z pedagogického hlediska nepříliš výhodná avšak stále ještě využívaná forma. Nejčastěji se s ní setkáváme při výuce jazyků, hry na hudební nástroje nebo při tzv. doučování. Pracujeme-li s jedním žákem, chybí přenos vzdělávacího efektu z učení jednoho žáka na učení ostatních žáků ve skupině tzv. meziosobní přenos. Učitel musí tento přenos nahradit, takže nároky na jeho práci jsou vyšší a stejně tak i nároky kladené na žáka jsou pro něho náročnější.
- c) **Skupinové vyučování** - organizační forma při níž pracuje jeden učitel s menší skupinou (3 - 5 žáků). Vzdělávací efekt vzniká na základě vzájemného podněcování spolupráce, vzájemné pomoci, vzájemné kontroly a hodnocení mezi jednotlivými žáky ve skupině. Skupinové vyučování přináší velmi dobré výsledky jak při osvojování poznatků, tak i z hlediska výchovného. Členové skupiny se učí spolupracovat, prohlubují se vztahy mezi nimi a formují se u nich vlastnosti potřebné pro život v kolektivu.

1.2.3 Metody vzdělávání

Nejčastěji jsou metody vzdělávání pokládány za jeden z prostředků, z jejichž pomoci je dosahováno výchovně vzdělávacích cílů ve vzdělávacím procesu. Patří sem tyto metody vzdělávání:

- **metody tradiční** - vedle vyprávění a rozhovoru mají pro učitele největší význam přednáška a beseda
- **metody aktivní** - aktivizují účastníky vzdělávání, umožňují poznat a využít jejich zkušenosti a poznatky. Účastníci vzdělávání se přímo podílejí na konečném výchovně vzdělávacím efektu, stávají se spolutvůrci vzdělávání. Patří sem např. diskuse, situační a konkrétní ukázky a rozborů událostí.

1.2.4 Příprava učitele na výuku

- a) **Vypracování tematického plánu** - zahrnuje rozvržení základního učiva a stanovuje časový plán tematických celků jednotlivých vyučovacích hodin. Praxe ukazuje, že je výhodné jej prohloubit tak, aby umožňoval volbu optimálních metod, pomůcek a organizačních forem a dalších metodických postupů a opatření a to v předstihu na delší časové období.
- b) **Perspektivní (dlouhodobá) příprava** - vyznačuje se podrobněji rozpracovaným a rozšířeným tematickým plánem, který se vztahuje na delší období, z pravidla se jedná o školní rok. Zahrnuje přehled všech témat daného vyučovacího předmětu, která jsou rozpracována až na jednotlivé výukové hodiny. V této přípravě dochází k promyšlení a naplánování konkrétních úkolů, tzv. analýza učiva.
- c) **Aktuální (bezprostřední) příprava** - obsahuje jednotlivé etapy vyučovací hodiny
 - zahájení - organizační záležitosti, seznámení s cíly a učivem
 - kontrola přípravy
 - expozici - nové učivo, výklad
 - fixaci - procvičení, upevňování a prohlubování nového učiva
 - aplikaci - uplatnění poznatků v praxi

- diagnóza - ověření a zhodnocení, jak žáci nové učivo zvládli a pochopili
 - shrnutí učiva a utřídění poznatků
 - závěr vyučovací hodiny - zhodnocení dosažených výsledků
- d) **Písemná příprava** - obsahuje jméno vyučujícího, datum, předmět a ročník, téma vyučovací hodiny, cíl vyučovací hodiny, obsah vyučovací hodiny, metody a formy vyučování, didaktické prostředky, strukturu a rozvržení vyučovací hodiny.

1.3 Penitenciární pedagogika

Je aplikovaná pedagogická věda, která se zabývá zkoumáním, výchovou a vzděláním osob odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody. Patří do věd speciálně pedagogických. Jejím předmětem je výchovná funkce výkonu trestu odnětí svobody a zákonitosti penitenciárního působení na odsouzené ve výkonu trestu.

1.3.1 Cíle penitenciární pedagogiky

- **Obecné cíle** - výchova všestranně rozvinutého člověka v souladu se zásadami obecné pedagogiky. Jedná se však o specifickou, délkou trestu odnětí svobody časově omezenou, oblast výchovného působení.
- **Specifické cíle** - odstranění nežádoucích forem chování, utváření a přetváření osobnosti ve smyslu pozitivních společenských norem, překonání protispolečenských tendencí, odstranění nežádoucích návyků a umění přizpůsobit se.
- **Individuální cíle** - vycházejí ze skutečnosti, že každá osobnost je jedinečná a neopakovatelná. V každém jedinci jsou pozitivní prvky, na kterých je třeba stavět jeho budoucnost. Individuální cíle tedy musí odpovídat každému odsouzenému zvlášť, aby bylo možno dosáhnout co nejefektivnější reedukace. Jsou zaměřeny zejména na adaptaci, osvojení si vědomostí, dovedností a návyků a přípravu odsouzeného pro budoucí život po propuštění z VTOS.

1.3.2 Složky penitenciární výchovy

- **Rozumová** - rozvíjí se především různými aktivitami, jež jsou s odsouzenými realizovány v rámci programu zacházení.
- **Pracovní** - působení na odsouzené prostřednictvím pracovních aktivit, naučit je pravidelnému pracovnímu režimu. Zároveň s pracovním zařazením se seznámí s dalšími možnostmi svého uplatnění na trhu práce po propuštění z VTOS.
- **Mravní** - snaha o převýchovu vlastním příkladem, důraz je kladen na mravní zásady, principy a jejich dodržování, přesvědčováním a jiným mravním ovlivňováním.
- **Právní** - jejím cílem je vychovat jedince k vědomí právních aspektů žití, ohledně právních dokumentů, povinností, jež musí občan této země akceptovat a k vědomí důsledků za nedodržení těchto dokumentů.
- **Estetická** - vede odsouzené k aktivnímu estetickému konání, ale i na ně pasivně působí. Pro tento účel slouží kroužky ve volno-časových aktivitách, jako jsou např. hudební a výtvarné kroužky a v našem případě se na tom podílí i náš zahradnický kroužek.
- **Tělesná** - realizuje se nejčastěji formou aktivit v programu zacházení, kde to jsou především kroužky kondičního cvičení, míčových her a jiných sportovních aktivit. Tělesná výchova rozvíjí sportovní dovednosti, ale také působí na utváření některých návyků jako je např. schopnost spolupracovat v kolektivu, pracovat pro tým, dodržovat pravidelnou životosprávu.

1.4 Program zacházení

Zvláštním druhem prostředí, které se značnou mírou podílí na výchově člověka a ovlivňuje ho, je vězeňské prostředí. I v tomto prostředí probíhá výchova jedinců, kteří se nějakou činností dopustili jednání, které je v rozporu se zákony společnosti. Společnost se snaží tyto jedince vychovávat tak, aby byli pro ni přínosem. Je to složitý, dlouhodobý, specifický, délkou trestu odnětí svobody časově omezený výchovný proces.

Během výkonu trestu je odsouzený povinen podrobit se vnitřnímu řádu věznice, který kromě jiného vymezuje druh a obsah činností, které jsou pro jednotlivé skupiny odsouzených buď povinné nebo dobrovolné. Okruh konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se zúčastnit nebo které může vykonávat, jsou stanoveny v programu zacházení. K dosažení účelu výkonu trestu stanoví věznice pro každého odsouzeného program zacházení jako základní formu cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného. Program se nezpracovává v případech, kdy odsouzený má vykonat trest nebo jeho zbytek v délce nepřesahující tři měsíce.

Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle, způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti k vytvoření předpokladů pro jeho samostatný způsob života. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr.

Výchovným působením na odsouzené jde zejména o tyto specifické cíle:

- odstranění nežádoucích forem chování
- utváření a přetváření osobnosti ve smyslu pozitivních společenských norem a cílů
- překonávání protispolečenských tendencí
- odstraňování nežádoucích návyků
- umění přizpůsobit se

Každá osobnost je jedinečná, neopakovatelná, v každém člověku jsou pozitivní prvky, na kterých je třeba stavět jeho další budoucnost. Proto se i ke každému jedinci musí přistupovat

diferencovaně a individuální cíle jsou zaměřeny na adaptaci, osvojení si dovedností, vědomostí a návyků a přípravu odsouzeného na jeho další budoucí život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody zpracovává program zacházení tým specialistů dané věznice ve složení:

- psycholog
- speciální pedagog
- sociální pracovník
- lékař
- vychovatel

Program zacházení zahrnuje jednotlivé složky výchovy, jedná se o tyto aktivity:

- pracovní aktivity
- vzdělávací aktivity
- speciálně - výchovné aktivity
- zájmové aktivity
- oblast utváření vnějších vztahů

Skladba programu zacházení musí vždy sledovat dosažení účelu výkonu trestu. Hlavním cílem programu zacházení je působit na odsouzeného jednotlivce tak, aby se po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody již nedopouštěl trestné činnosti. Při tvorbě programu zacházení se vždy vychází z konkrétních podmínek dané věznice, skladby odsouzených a personálních možností.

Základním předpokladem pro zpracování programu zacházení je kvalitní komplexní zpráva o odsouzeném, na které se podílí specialisté - zaměstnanci věznice

- podrobné prostudování veškerých spisů a materiálů o odsouzeném
- vlastní pohovor s odsouzeným

Program zacházení je základní formou výchovné činnosti a obsahuje zejména:

- konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, kterým je očekávaný posun v hodnotové orientaci odsouzeného, vyjádřitelný jeho chováním a jednáním
- v závislosti na cíli v různé míře pracovní, vzdělávací, speciálně-výchovné a zájmové aktivity

V návaznosti na komplexní zprávu o odsouzeném, zpracované na nástupním oddělení, je umožněno odsouzenému zvolit si program zacházení z nabízených alternativ programů, které jsou pro něj považovány za vhodné. Kombinace alternativ umožňují sestavit programy v potřebné míře individualizované. Pokud si odsouzený nezvolí některou z navržených alternativ programu zacházení, zúčastní se minimálního programu zacházení stanoveného vnitřním řádem věznice. Jeho základ tvoří především pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného.

1.4.1 Členění programu zacházení

Hlavním článkem programu zacházení jsou **pracovní aktivity** (zaměstnávání, práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice § 32 odst. 2 zákona, pracovní terapie, vedená zaměstnanci Vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním). Velká část odsouzených nemá vytvořeny základní pracovní návyky. Ve věznici Vinařice je v současné době asi 60% zaměstnanost a jsou k dispozici tři pracoviště. Vzhledem k tomu, že poměrně velká část odsouzených pracovat nechce nebo ze zdravotních důvodů nemůže, je skoro možné zaměstnat každého odsouzeného, který chce pracovat.

Další významnou složkou programu zacházení jsou **vzdělávací aktivity** (vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm, vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu, vzdělávání v korespondenčních kursech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky). V naší věznici probíhají dvakrát do roka rekvalifikační kurzy kuchař - číšník, malíř - natěrač, údržbář a základy práce na PC.

Speciální výchovné aktivity - těmi se rozumí individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení vedená kompetentními zaměstnanci, zejména terapeutická (sociální výcvik, psychoterapie, arteterapie, pohybová terapie), sociálně právní poradenství, trénink zvládání vlastní agresivity.

Zájmové aktivity - zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí nejrozumnější formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláváním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených.

Oblast utváření vnějších vztahů - utváření, udržování a posilování vztahů odsouzeného s vnějším světem, především s rodinou, ale i kontakty s úřady a charitativními organizacemi jsou jedním z dalších faktorů předcházení možné recidivy.

Minimální program zacházení - je určen pro odsouzené s tresty do 6 měsíců a pro ty odsouzené, kteří odmítnou nabízené programy zacházení vypracované s ohledem na jejich individualitu. I cílem minimálního programu zacházení je jednak vyplnit volný čas odsouzených s přihlédnutím k jejich motivaci, zájmům a závažnosti spáchané trestné činnosti a jednak usměrnit nežádoucí činnost do oblasti vzdělávací, terapeutické a zájmové.

1.4.2 Hodnocení programu zacházení

Hodnocení úspěšnosti plnění programu zacházení projednává vychovatel s odsouzeným, který se podílí na další aktualizaci programu zacházení. Program zacházení vyhodnocuje vychovatel po jednotlivých bodech do záznamu o průběhu výkonu trestu. Toto hodnocení obsahuje podrobnější informace o:

- chování a jednání odsouzeného v uplynulém období, dodržování osobní hygieny a vnějšího vzhledu a pořádku v osobních a svěřených věcech
- aktivitu v oblasti pracovní
- aktivitu v oblasti mimopracovní - práce potřebné k zajištění každodenního provozu věznice a práce ve prospěch věznice
- v oblasti speciálně-výchovných aktivit
- v oblasti zájmových aktivit

- počtu kázeňských odměn a trestů za sledované období
- korespondenci a návštěvách odsouzeného
- kladné a negativní poznatky apod.

V hodnocení se stručně zachytí současný stav a zda odsouzený setrvá u zvoleného cíle a aktivit, nebo bude-li třeba jejich změna. Aktualizace za každou cenu při každém hodnocení není žádoucí. Ovšem po delším časovém úseku beze změny nebo v případě nelnění programu je nutno reagovat nalezením adekvátnějšího cíle a prostředků (zejména v případě negativistického přístupu odsouzeného), je třeba hledat další cesty k jeho motivaci. Stanovit popřípadě individualizovaný program zacházení, v případě úmyslného neplnění programu, stanovit minimální program zacházení, jehož základ tvoří pracovní aktivity.

Program zacházení lze aktualizovat v případě, že:

- odsouzený z objektivních příčin neplní některé aktivity (snaží se, avšak z příčin, které nemůže ovlivnit, se mu to nedaří a ani do budoucna není v jeho silách konkrétní aktivitu plnit)
- určitá aktivita programu je již dlouhodobě několik období plněna a vychovatel navrhne odsouzenému, že je schopen plnit náročnější úkol, který mu nově stanoví ve spolupráci s pedagogem - zde je nutný souhlas odsouzeného a podpis v aktualizaci programu
- nastal stav, který ještě v programu zanesen není (účast v zájmovém kroužku, začátek nového kurzu - vzdělávání apod.)

Aktualizaci programu zacházení provádí na návrh vychovatele příslušný pedagog.

Úspěšné plnění programu za několik hodnotících období je podkladem pro návrh na přeřazení odsouzeného do výhodnější diferenční skupiny a je základním předpokladem pro návrh na přeřazení odsouzeného do věznice jiného typu. V opačném případě, když odsouzený program zacházení úmyslně neplní a všechny možné prostředky se míjejí účinkem, odsouzený je pak zařazen do minimálního programu zacházení a jeho hodnocení po dobu alespoň tří

hodnotících období neumožňuje aplikaci individuálního programu zacházení, je podkladem pro přeřazení odsouzeného do věznice s přísnějším režimem vnějšího střežení.

Volba a způsob naplňování cíle programu zacházení je vedle chování, jednání, postojů ke spáchanému trestnému činu a výkonu trestu jednou z rozhodujících skutečností při zařazování odsouzeného do některé ze zpravidla tří prostupných skupin vnitřní diferenciaci.

Do **první skupiny** vnitřní diferenciaci se zařazují odsouzení, kteří převážně aktivně plní program zacházení i své další povinnosti a chovají se a jednají v souladu s vnitřním řádem.

Do **druhé skupiny** vnitřní diferenciaci se zařazují odsouzení s nevyjasněným a kolísavým postojem a přístupem k programu zacházení a svým povinnostem.

Do **třetí skupiny** vnitřní diferenciaci se zařazují odsouzení, kteří převážně program zacházení neplní nebo jej odmítají, neplní své povinnosti, chovají se a jednají v rozporu s vnitřním řádem věznice.

Skupiny vnitřní diferenciaci tvoří ucelený systém pozitivní motivace odsouzených. Vnitřní řád věznice stanovuje podrobnější podmínky vnitřní diferenciaci tak, aby odsouzený mohl během výkonu trestu na základě změn v přístupu, plnění programu zacházení, plnění povinností a chování a jednání v souladu, či nesouladu s vnitřním řádem postupně zařazován do jednotlivých skupin. O zařazení a o změně zařazení odsouzeného do skupiny vnitřní diferenciaci rozhoduje ředitel věznice nebo jeho zástupce na základě doporučení odborných zaměstnanců, zpravidla při hodnocení programu zacházení.

Vhodně stanovený program zacházení je základním předpokladem pro hodnocení úspěšnosti resocializace odsouzených a pro práci s nimi ve vězeňském prostředí. Je důležitým prvkem pro práci s odsouzenými, ale je potřeba si uvědomit, že jeho úspěšnost je především závislá na přístupu odsouzených k jeho plnění.

Skupiny odsouzených, kterým program zacházení dává poměrně značnou perspektivu neintegrace do společnosti.

- Mladí,
- prvotrestaní,
- odsouzení bez poruch chování v anamnéze (záškoláctví a jiných poruch během školní docházky, bez raných a opakovaných kontaktů s policií apod.),
- odsouzení s pevnými a kvalitními pracovními návyky,

- dobře motivovaní odsouzení, při současné absenci poruch osobnosti či obecně psychopatologických fenoménů (drogová závislost, abúzus alkoholu, sexuální deviace)

2 Praktická část

2.1 Projekt obecně

Projekt aktivity je dokument ke konkrétní aktivitě, který obsahuje zejména informace o zavedené aktivitě, její cíle, obsah, metody a formy, tématický plán, frekvenci a délku jednotlivých setkání a místo konání. Evidenční a dokumentační náležitosti aktivit programů zacházení u odsouzených stanovuje Metodický list č.6/2007 Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky.

Název projektu: Zahradnický kroužek

Druh projektu: Zájmová, pracovní a relaxační aktivita se zaměřením na pracovní faktory.

1) Cíl projektu.

Hlavním cílem je rozvoj a upevňování pracovních návyků, manuální dovednosti a zručnosti, získání vztahu k práci a vytvořeným hodnotám. Snižování psychického napětí z výkonu trestu odnětí svobody. Vzhledem k tomu, že odsouzený tráví většinu času na ubytovně, dochází mezi nimi často k napětí a tato aktivita je jedna z možností, jak toto odstranit. Podporovat vlastní sebevyjádření, postoje a dovednosti, rozvoj osobnosti. Většina odsouzených nemá zažité pracovní návyky, proto cílem je naučit odsouzené základním dovednostem v zahradnické a pracovní činnosti jako je: pěstování zeleniny a ovocných keřů, údržba záhonů a základní práce na zahradě.

2) Obsah.

Skupina je otevřená, s ohledem na kapacitní možnosti je v ní maximálně dvanáct odsouzených. Při vlastní praktické činnosti se skupina zaměřuje především na práci s půdou, pěstování zeleniny, úpravu vyhrazených pozemků a pěstování zahradnických produktů. Při teoretické části se vychází zejména z odborné literatury k danému tématu. Na počátku vyučující hodiny jsou odsouzení seznámeni se zadanými tématy.

3) Metody, formy.

Metody: - frontální – všichni plní současně stanovený úkol
- individuální – každý pracuje na samostatném úkolu

Formy:

- výklad – převážně v teoretické části
- ukázka – převážně v praktické části
- praktická činnost

4) Místo konání.

Aktivita je konána na pozemcích věznice, kde se provádí jak praktická tak teoretická část, v případě nepříznivého počasí se aktivita provádí na kulturní místnosti oddílu, kde se probírá pouze teoretická část.

5) Časové rozvržení projektu.

Celý projekt bude realizován v průběhu kalendářního roku. Schůzky se budou konat dle týdenního plánu programu zacházení v časovém rozsahu dvou hodin z pravidla čtyřikrát týdně.

6) Pravidelná doba konání.

Aktivita probíhá v pondělí, úterý, čtvrtek a pátek vždy od 08:00 do 10:00 hod. a je určena pro pracovní nezařazené odsouzené. Je jí možné organizovat ve všední den i ve dnech pracovního volna.

7) Vedoucí aktivity.

Pedagog volného času.

8) Zařazení aktivity v rámci PZ.

Pracovní aktivita.

9) Doporučení odborného zaměstnance.

Projekt k realizaci doporučuje speciální pedagog, vypracovává jej pedagog volného času, schvaluje jej vedoucí oddělení výkonu trestu a ředitel věznice.

2.2 Příprava pracovní aktivity - obecně

Název aktivity: Zahradnický kroužek

Druh aktivity: Zájmová a pracovní aktivita se zaměřením na udržení nebo vypěstování pracovních návyků.

Cíl: naučit odsouzené základům v zahradnické a pěstitelské činnosti, manuální pracovní činnosti a naučit je pracovním návykům. Rozvíjet u odsouzených estetické cítění a vztah k vytvořeným hodnotám a podporovat rozvoj osobnosti.

Formy: uspořádání vyučovacího procesu (učitel a žák)

- a) individuální – práce s různorodou skupinou žáků, každý žák pracuje individuálně
- b) hromadná a frontální – práce se skupinou žáků podobného věku a mentální úrovně, žáci plní ve stejném čase stejné úkoly, probírají stejnou látku, postupují společně
- c) individualizovaná – snaha respektovat individuální diferenciaci žáků, požadavek na aktivitu žáků
- d) projektová – řešení problému komplexního charakteru, který vychází z praktických potřeb
- e) diferenciovaná – žáci jsou rozděleni do skupin podle určitých kritérií (intelekt, zájmy)
- f) skupinová a kooperativní – rozdělení třídy na menší skupiny podle různých hledisek (druh činnosti, obtížnost činnosti, zájem žáků, pracovní tempo)
- g) týmová – spolupráce více učitelů v rámci flexibilních žákovských skupin (tříd).

Metody: postupy a způsoby vyučování – cesta k dosažení výukových cílů

- a) podle způsobu prezentace – slovní, názorné, praktické
- b) podle fází vyučovacího procesu – utváření, upevňování, prověřování vědomostí
- c) podle způsobu interakce mezi učitelem a žáky – frontální, skupinové, individuální.

Metody slovní - umožňují přímý a rychlý přenos poznatků, bezprostřední a univerzální cesta pro zprostředkování zkušeností

- a) vyprávění – předávání vědomostí o konkrétních jevech probíhajících v určitém dějovém pásmu (metoda vhodná pro všechny předměty i věkové kategorie)

- b) vysvětlování – přivádí žáky k pochopení podstaty jevů
- c) výklad – sdělení vhodně motivovaných, systematicky a logicky utříděných poznatků, respektuje věk, dovednosti a vědomosti žáků, základní prostředek k pochopení podstaty a souvislostí osvojených jevů a procesů
- d) popis – je blízký vysvětlování a výkladu, uplatňuje se při poznávání jevů ve víceméně statické podobě, je zaměřen na pozorovatelné vlastnosti daného předmětu nebo jevu
- e) přednáška – hluboce objasňuje zákonitosti a vyvozuje zobecnění, metoda vhodná pro starší žáky a vysokoškolské studenty.

Metody názorné, praktické – smyslové zprostředkování učiva, princip názornosti vychází z předvádění jevů nebo z jejich zobrazení

- a) předvádění – zprostředkovávání prostřednictvím smyslových vjemů a prožitků
- b) schéma – na jevech zobrazuje a zachycuje jejich podstatné, výrazné nebo specifické rysy
- c) ilustrace – důležitá varianta didaktického obrazu v učebnicích
- d) instruktáž (návěst) – názorné předvedení a praktické provádění, odstraňování chyb.

Obsah:

Téma: Zahradní činnost

- a) teoretická část – verbální vysvětlení dnešní lekce
- b) praktická část – manuální ukázka pracovní činnosti
- c) rozdělení pracovních úkolů
- d) provádění pracovních úkolů
- e) kontrola provedené práce u jednotlivců nebo skupiny
- f) vyhodnocení provedených pracovních úkolů
- g) vyhodnocení aktivity
- h) úklid pracovního nářadí

Seznam potřebného materiálu a prostředků: pracovní nářadí, odborná literatura.

Zpracoval: pedagog volného času - podpis

2.3 Příprava aktivity - realizovaná témata

2.3.1 Zazimování zahrady

Aktivita je realizována v rámci časového programu zacházení.

Název aktivity: Zahradnický kroužek

Druh aktivity: Zájmová a pracovní aktivita se zaměřením na udržení nebo vypěstování pracovních návyků.

Jméno a příjmení vedoucího: Luděk Kachlík

Téma: Zazimování zahrady - ošetření záhonů před zimou

Cíl: naučit odsouzené základům zahradnické a pěstitelské činnosti, manuální pracovní činnosti a podporovat pracovní návyky. Rozvíjet u odsouzených estetické cítění a vztah k vytvořeným hodnotám, podporovat rozvoj osobnosti. Snižovat touto aktivitou psychické frustrace z výkonu trestu.

Didaktické prostředky -naučná literatura: Dolejš A. – Zelenina na zahrádce(Praha: Státní zemědělské nakladatelství,1982), Šrot R. – 1000 dobrých rad zahrádkářům (Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1987)

Požadavek na skupinu: dospělí vězni, věznice typu ostraha, pracovní nezařazení
celkový počet odsouzených ve skupině - max. 12 ods.

Termín konání: dle týdenního plánu programu zacházení

Materiální zabezpečení: Zahradnické nářadí (hrábě železné, rýče, motyky, zahradnická kolečka, atd.), hnojivo do záhonů.

Obsah hodiny:

1. Stručné zopakování učiva z minulé hodiny
2. Výklad nového učiva s využitím didaktických pomůcek, odborné literatury
3. Organizační rozdělení tématického bloku
 - odplevelení záhonů
 - rytí záhonů a zahnojení
 - vyhrabání a zazimování zahrady
 - hrubá příprava osevního plánu
4. Praktická ukázka ošetření záhonu, rozdělení odsouzených do 4 skupin
5. Práce jednotlivých skupin za mého odborného dohledu
6. Závěr hodiny - společná kontrola všech záhonů, vyhodnocení dosažených výsledků a případná úprava, vyhodnocení jednotlivých skupin. Na závěr zopakování probraného tématu a úklid použitého nářadí.

Použité metody: slovní, názorové, praktické

Použité formy: skupinové a kooperativní

2.3.2 Příprava jarní sadby

Aktivita je realizována v rámci časového programu zacházení.

Název aktivity: Zahradnický kroužek

Druh aktivity: Zájmová a pracovní aktivita se zaměřením na udržení nebo vypěstování pracovních návyků.

Jméno a příjmení vedoucího: Luděk Kachlík

Téma: Příprava jarní sadby - předpěstování sazenic

Cíl: naučit odsouzené základům zahradnické a pěstitelské činnosti, manuální pracovní činnosti a podporovat pracovní návyky. Rozvíjet u odsouzených estetické cítění a vztah

k vytvořeným hodnotám, podporovat rozvoj osobnosti. Snižovat touto aktivitou psychické frustrace z výkonu trestu.

Didaktické prostředky -naučná literatura: Dolejš A. – Zelenina na zahrádce(Praha: Státní zemědělské nakladatelství,1982), Šrot R. – 1000 dobrých rad zahrádkářům (Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1987), Christopher Brickell a kol. - Velká zahrádkářská encyklopedie (Nakladatelství IKAR Praha, a.s. 1999)

Požadavek na skupinu: dospělí vězni, věznice typu ostraha, pracovně nezařazení
celkový počet odsouzených ve skupině - max. 12 ods.

Termín konání: dle týdenního plánu programu zacházení

Materiální zabezpečení: zahradní substrát, korýtka, plastové kelímky (např. nastřádané od jogurtů), nakoupená semínka.

Obsah hodiny:

1. Stručné zopakování učiva z minulé hodiny
2. Výklad nového učiva s využitím didaktických pomůcek, odborné literatury
3. Organizační rozdělení tématického bloku
 - odplevelení záhonů
 - rytí záhonů a zahnojení
 - vyhrabání a zazimování zahrady
 - hrubá příprava osevního plánu
4. Praktická ukázka ošetření záhonu, rozdělení odsouzených do 4 skupin
5. Práce jednotlivých skupin za mého odborného dohledu
6. Závěr hodiny - společná kontrola všech záhonů, vyhodnocení dosažených výsledků a případná úprava, vyhodnocení jednotlivých skupin. Na závěr zopakování probraného tématu, a úklid použitého nářadí.

Použité metody: slovní, názorové, praktické

Použité formy: skupinové a kooperativní

2.3.3 Výsadba předpěstovaných sazenic - rajčata

Aktivita je realizována v rámci časového programu zacházení.

Název aktivity: Zahradnický kroužek

Druh aktivity: Zájmová a pracovní aktivita se zaměřením na udržení nebo vypěstování pracovních návyků.

Jméno a příjmení vedoucího: Luděk Kachlík

Téma: Výsadba předpěstovaných sazenic (sazenice rajčat F1)

Cíl: naučit odsouzené základům zahradnické a pěstitelské činnosti, manuální pracovní činnosti a podporovat pracovní návyky. Rozvíjet u odsouzených estetické cítění a vztah k vytvořeným hodnotám, podporovat rozvoj osobnosti. Snižovat touto aktivitou psychické frustrace z výkonu trestu.

Didaktické prostředky -naučná literatura: Dolejš A. – Zelenina na zahrádce(Praha: Státní zemědělské nakladatelství,1982), Šrot R. – 1000 dobrých rad zahrádkářům (Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1987), Christopher Brickell a kol. - Velká zahrádkářská encyklopedie (Nakladatelství IKAR Praha, a.s. 1999)

Požadavek na skupinu: dospělí vězni, věznice typu ostraha, pracovní nezařazení
celkový počet odsouzených ve skupině - max. 12 ods.

Termín konání: dle týdenního plánu programu zacházení

Materiální zabezpečení: předpěstovaná sadba (sazenice rajčat - F1), zahradnické nářadí (hrábě železné, konev, lopatka, sázecí kolík, provázek, dřevěné hůlky).

Obsah hodiny:

1. Stručné zopakování učiva z minulé hodiny
2. Výklad nového učiva s využitím didaktických pomůcek, odborné literatury
3. Organizační rozdělení tématického bloku
 - odplevelení záhonů
 - rytí záhonů a zahnojení
 - vyhrabání a zazimování zahrady
 - hrubá příprava osevního plánu
4. Praktická ukázka ošetření záhonu, rozdělení odsouzených do 4 skupin
5. Práce jednotlivých skupin za mého odborného dohledu
6. Závěr hodiny - společná kontrola všech záhonů, vyhodnocení dosažených výsledků a případná úprava, vyhodnocení jednotlivých skupin. Na závěr zopakování probraného tématu a úklid použitého nářadí.

Použité metody: slovní, názorové, praktické

Použité formy: skupinové a kooperativní

2.3.4 Výsadba předpěstovaných sazenic - kedluben

Aktivita je realizována v rámci časového programu zacházení.

Název aktivity: Zahradnický kroužek

Druh aktivity: Zájmová a pracovní aktivita se zaměřením na udržení nebo vypěstování pracovních návyků.

Jméno a příjmení vedoucího: Luděk Kachlík

Téma: Výsadba předpěstovaných sazenic (sazenice kedluben)

Cíl: naučit odsouzené základům zahradnické a pěstitelské činnosti, manuální pracovní činnosti a podporovat pracovní návyky. Rozvíjet u odsouzených estetické cítění a vztah

k vytvořeným hodnotám, podporovat rozvoj osobnosti. Snižovat touto aktivitou psychické frustrace z výkonu trestu.

Didaktické prostředky -naučná literatura: Dolejš A. – Zelenina na zahrádce(Praha: Státní zemědělské nakladatelství,1982), Šrot R. – 1000 dobrých rad zahrádkářům (Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1987), Christopher Brickell a kol. - Velká zahrádkářská encyklopedie (Nakladatelství IKAR Praha, a.s. 1999)

Požadavek na skupinu: dospělí vězni, věznice typu ostraha, pracovně nezařazení
celkový počet odsouzených ve skupině - max. 12 ods.

Termín konání: dle týdenního plánu programu zacházení

Materiální zabezpečení: předpěstovaná sadba (sazenice kedluben), zahradnické nářadí (hrábě železné, konev, lopatka, sázecí kolík, provázek, dřevěné hůlky).

Obsah hodiny:

1. Stručné zopakování učiva z minulé hodiny
2. Výklad nového učiva s využitím didaktických pomůcek, odborné literatury
3. Organizační rozdělení tématického bloku
 - odplevelení záhonů
 - rytí záhonů a zahnojení
 - vyhrabání a zazimování zahrady
 - hrubá příprava osevního plánu
4. Praktická ukázka ošetření záhonu, rozdělení odsouzených do 4 skupin
5. Práce jednotlivých skupin za mého odborného dohledu
6. Závěr hodiny - společná kontrola všech záhonů, vyhodnocení dosažených výsledků a případná úprava, vyhodnocení jednotlivých skupin. Na závěr zopakování probraného tématu a úklid použitého nářadí.

Použité metody: slovní, názorové, praktické

Použité formy: skupinové a kooperativní

2.3.5 Výsadba předpěstovaných sazenic - paprika zelená

Aktivita je realizována v rámci časového programu zacházení.

Název aktivity: Zahradnický kroužek

Druh aktivity: Zájmová a pracovní aktivita se zaměřením na udržení nebo vypěstování pracovních návyků.

Jméno a příjmení vedoucího: Luděk Kachlík

Téma: Výsadba předpěstovaných sazenic (sazenice papriky zelené)

Cíl: naučit odsouzené základům zahradnické a pěstitelské činnosti, manuální pracovní činnosti a podporovat pracovní návyky. Rozvíjet u odsouzených estetické cítění a vztah k vytvořeným hodnotám, podporovat rozvoj osobnosti. Snižovat touto aktivitou psychické frustrace z výkonu trestu.

Didaktické prostředky -naučná literatura: Dolejš A. – Zelenina na zahrádce(Praha: Státní zemědělské nakladatelství,1982), Šrot R. – 1000 dobrých rad zahrádkářům (Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1987), Christopher Brickell a kol. - Velká zahrádkářská encyklopedie (Nakladatelství IKAR Praha, a.s. 1999)

Požadavek na skupinu: dospělí vězni, věznice typu ostraha, pracovní nezařazení
celkový počet odsouzených ve skupině - max. 12 ods.

Termín konání: dle týdenního plánu programu zacházení

Materiální zabezpečení: předpěstovaná sadba (sazenice papriky zelené), zahradnické nářadí (hrábě železné, konev, lopatka, sázecí kolík, provázek, dřevěné hůlky).

Obsah hodiny:

1. Stručné zopakování učiva z minulé hodiny
2. Výklad nového učiva s využitím didaktických pomůcek, odborné literatury
3. Organizační rozdělení tématického bloku
 - odplevelení záhonů
 - rytí záhonů a zahnojení
 - vyhrabání a zazimování zahrady
 - hrubá příprava osevního plánu
4. Praktická ukázka ošetření záhonu, rozdělení odsouzených do 4 skupin
5. Práce jednotlivých skupin za mého odborného dohledu
6. Závěr hodiny - společná kontrola všech záhonů, vyhodnocení dosažených výsledků a případná úprava, vyhodnocení jednotlivých skupin. Na závěr zopakování probraného tématu a úklid použitého nářadí.

Použité metody: slovní, názorové, praktické

Použité formy: skupinové a kooperativní

2.3.6 Roční kalendářní plán prací na zahradě - první část

Aktivita je realizována v rámci časového programu zacházení.

Název aktivity: Zahradnický kroužek

Druh aktivity: Zájmová a pracovní aktivita se zaměřením na udržení nebo vypěstování pracovních návyků.

Jméno a příjmení vedoucího: Luděk Kachlík

Téma: Roční kalendářní plán prací na zahradě - první část

Cíl: seznámit odsouzené s první částí kalendářního plánu prací v zelinářské zahradě a zahradnickými činnostmi v jednotlivých měsících

Leden

Nákup nových semen a hlíz zeleniny. Ve druhé polovině měsíce vyséváme do misek, nebo truhlíků ranný salát a ranný květák.

Únor

Do misek nebo truhlíků vyséváme celer, salát, ranné košťálové zeleniny, papriku a rajčata. Pokud to podmínky dovolí, můžeme vysít mrkev, cibuli a do skleníku či pařeniště ředkvičku.

Březen

Hnojíme záhony průmyslovými hnojivy, pokud jsme to neudělali již dříve, sejeme kořenové zeleniny, cibuli, pór, špenát. Sázíme sazečku cibule a jarní česnek. Zakládáme fóliové kryty a sejeme do nich ředkvičku k rychlení a sázíme předpěstovanou sadbu ranného salátu. Pokud již nemáme zasejeme rajčata.

Duben

Na záhony sázíme sadbu salátu, košťálové zeleniny a naklíčené ranné brambory.

Do pařeniště, nebo na výsevný záhon vyséváme pro předpěstování sazenic kedlubny a zelí pro letní sklizeň. Koncem měsíce sejeme na záhony okurky a do fóliových krytů nebo skleníku sázíme rajčata a papriku.

Květen

Vyséváme na záhony okurky, tykve a cukety tak, aby vzešly až po pozdních mrazech. Sejeme též karotku pro pozdní sklizeň. Jednotíme vzešlé výsevy kořenových zelenin. Osazujeme pařeniště, skleníky apod. předpěstovanou sadbou okurek, rajčat a paprik. Ve druhé polovině měsíce sázíme na záhony melouny. Sklízíme rannou zeleninu.

Červen

Sklízíme postupně rannou zeleninu a po jejich sklizni využijeme záhony pro pěstování pozdních a krátkodobých zelenin. Počátkem měsíce vysazujeme pozdní zelí, pro pozdní sklizeň sejeme salát. Vyvazujeme a vyštípujeme rajčata.

Seznam potřebného materiálu a prostředku: odborná literatura

Zpracoval: Kachlík Luděk

2.3.7 Roční kalendářní plán prací na zahradě - druhá část

Aktivita je realizována v rámci časového programu zacházení.

Název aktivity: Zahradnický kroužek

Druh aktivity: Zájmová a pracovní aktivita se zaměřením na udržení nebo vypěstování pracovních návyků.

Jméno a příjmení vedoucího: Luděk Kachlík

Téma: Roční kalendářní plán prací na zahradě - druhá část

Cíl: seznámit odsouzené s druhou částí kalendářního plánu prací v zelinářské zahradě a zahradnickými činnostmi v jednotlivých měsících.

Červenec

Ukončíme výsadbu pozdních kedluben, hlávkové kapusty, květáku a póru. Sklízíme koncem měsíce cibuli, česnek. U tyčkových rajčat zaštipneme vrcholky, aby se plody dobře vyvinuly a dozrály.

Srpen

Sejeme ředkvičku, provádíme vydatnou zálivku. Sázíme sazenice jahod. Do misek nebo truhlíků vyséváme celer, salát, ranné košťálové zeleniny, papriku a rajčata. Pokud to podmínky dovolí, můžeme vysít mrkev, cibuli a do skleníku či pařeniště ředkvičku.

Září

Počátkem měsíce můžeme vysévat ředkvičky s krátkou vegetační dobou (pařeniště, fóliový kryt). Sklízíme pozdní brambory, cibuli ze semen a jarní česnek.

Říjen

Ukončíme sklizeň kořenových a košťálových zelenin. Záhony podle potřeby následných plodin vápníme, hnojíme statkovými i průmyslovými hnojivy a hrubě zryjeme.

Listopad

Dokončíme vápnění, hnojení a rytí půdy na záhonech, ošetříme, nakonzervujeme a uložíme zahradní nářadí.

Prosinec

Dokončíme práce, které jsme nestihli v listopadu, pokud to podmínky dovolí a neudělali jsme to již v listopadu, vyvezeme pařeniště.

Seznam potřebného materiálu a prostředků: odborná literatura

Zpracoval: Kachlík Luděk

2.3.8 Výsev semen a sazenic zeleniny - praktická činnost

Aktivita je realizována v rámci časového programu zacházení.

Název aktivity: Zahradnický kroužek

Druh aktivity: Zájmová a pracovní aktivita se zaměřením na udržení nebo vypěstování pracovních návyků.

Jméno a příjmení vedoucího: Luděk Kachlík

Téma: Výsev semen, připravených sazenic a příprava záhonů

Cíl: seznámit odsouzené s úpravou zeleninových záhonů a výsadbou zeleniny

Materiální zabezpečení: odborná literatura, semena a sadba pěstované zeleniny, sázecí kolík, železné hrábě, prkno, provázek, 2ks. dřevěný kolík.

Praktická činnost:

Připravíme zeleninové záhony, které děláme přibližně 120cm široké a to z důvodu snadné dosažitelnosti. Při této šířce záhonů, dosáhneme při setí, sázení i pletí z cestiček mezi záhony snadno až doprostřed záhonu. Cestičky mezi záhony děláme asi 30cm široké a mělké. Podle nataženého provázku je jen vyšlapujeme, vyhlubovat cestičky lopatou do větší hloubky je nevhodné, protože záhony jsou potom moc vysoké a při krajích rychleji vysychají. Záhon po zimě srovnáme a uhrábeme hráběmi, případné hrudky hlíny rozbijeme a dorovnáme záhon prknem. Na takto upravených záhonech si pomocí delšího prkna vyhloubíme rovnoběžné řádky s okrajem záhonu, hluboké asi jeden až dva centimetry. Řádky hloubíme podle předem nataženého provázku na kolíkách pro přesnější rovnoběžnost. Do takto připravených řádků vyséváme přímým výsevem kořenovou zeleninu jako je mrkev, petržel, cibule, ředkev, pórek atd., semínka dáváme do jednotlivých řádků podle druhu. Po vysetí, semínka postupně zahrábneme navršenou zeminou. Takto postupně osejeme záhony dle předem stanoveného osevního plánu.

Při vysazování předem předpěstovaných sazenic neděláme jednotlivé řádky prknem, ale sadbu sázíme podle napnutého provázku a děláme důlky sázecím kolíkem v pravidelné vzdálenosti přibližně 25cm, k vyměření použijeme krátké prkénko. Sazenice sázíme asi 3 až 5cm hluboko, následně přihrneme a zatlačíme zeminu. Oseté a osázené záhony pravidelně zaléváme.

- vyhodnocení provedených úkolů
- vyhodnocení aktivity
- úklid pracovního nářadí

Seznam potřebného materiálu a prostředků: odborná literatura

Zpracoval: Kachlík Luděk

Závěr

Hlavním cílem z výchovného hlediska bylo dobře připravit odsouzené na život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a tím jim umožnit zdárně se reintegrovat do společnosti. Naučit odsouzené základům v zahradnické a pěstitelské činnosti a dát jim další alternativu pro náplň volného času po ukončení výkonu trestu, což si myslím, že se touto aktivitou daří naplňovat. Cílem nebylo vyučit zahradnické odborníky, ale naučit odsouzené dodržovat určitý režim, pravidelnosti a cílevědomosti, pracovat s nářadím a dát jim takové základní znalosti v pěstování zeleniny, aby ti co k tomu budou mít možnosti, byli schopni po propuštění z výkonu trestu si sami doma zeleninu vypěstovat.

Nejlepší výsledky měli odsouzení, kteří pocházeli z venkova a před nastoupením výkonu trestu byli zvyklí pracovat. Většina z nich dobře ovládala zahradní nářadí a bylo na nich znát, že už s podobnou činností přišli do styku. Ti co na zahradě nikdy nepracovali, byli z počátku trochu neohrabaní, ale postupně si pracovní činnost osvojovali. U odsouzených motivujícím faktorem bylo, že viděli výsledky své práce a před ostatními se mohli pochlubit svými výpěstky. Drobné úspěchy a výsledky v podobě nejdříve upravené zahrádky a později postupně sklizně dozrávající čerstvé zeleniny byly motivací všech odsouzených, zařazených do této aktivity. Většina odsouzených, kteří v této aktivitě pracují se snaží ochraňovat a opečovávat zeleninovou úrodu, někteří dokonce chodí dobrovolně i mimo aktivitu o zeleň pečovat, protože zjišťují, že začínají nacházet v této práci odreagování a sebeuspokojení.

Jedním z negativních poznatků pro tuto aktivitu je skutečnost, že pozemky zahrady jsou v okrajové části věznice a lze toho zneužít k naházení různých nepovolených předmětů, které mohou odsouzení použít k nepovolené činnosti, nebo mohou ohrozit jejich zdraví. Aby se tento negativní poznatek co nejvíce eliminoval, jsou odsouzení při každém pohybu ze zahrádky podrobováni důkladným prohlídkám. Další neúspěchy této aktivity lze přičíst k neochotě pracovníků věznice jít přes víkend s odsouzenými zalít záhony a postarat se o skleník. Dále se občas vyskytují případy záškodnictví z řad uniformovaných zaměstnanců formou různého polámání keříků či poničení úrody. Rovněž vedení této aktivity je časově velmi náročné, týdně by bylo potřeba se jí věnovat minimálně patnáct až dvacet hodin, což není možné pro další aktivity, kterým se musíme také věnovat.

Na závěr bych chtěl poznamenat, že tuto aktivitu je vhodné zařadit pro prvovězněné odsouzené s krátkým trestem, nebo odsouzené z výstupního oddělení. Odsouzení mohou získané vědomosti uplatnit po ukončení výkonu trestu.

Seznam použité literatury

Právní normy:

- 1) Zákon č. 169/1999 Sb. ze dne 30.6.1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně souvisejících zákonů. Změna 359/1999 Sb., změna 320/2002 Sb., změna 218/2003 Sb., změna 52/2004 Sb.
- 2) Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb. Ze dne 21.12.1999 kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Změna 378/2004 Sb., 243/2006
- 3) Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu a hlavního kaplana č. 6/2007, kterým se stanovují evidenční a dokumentační náležitosti aktivit programu zacházení odsouzených a preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů obviněných a pravidla manipulace s dokumentací související s vězněnými osobami ve věznicích a jejich zabezpečení.

Monografie a učební texty:

- 4) Barel M., Pernica, R.: Didaktická technologie, Institut mezioborových studií Brno, 2003
- 5) Brickell Christopher a kol, Velká zahrádkářská encyklopedie, nakl. IKAR Praha, 1999 ISBN 80-7202-569-4
- 6) Dolejší Antonín - Zelenina na zahrádce. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1982
- 7) Fejová L.: Učitel v pedagogické praxi, Institut mezioborových studií Brno, 2004

- 8) Jůva et al., Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium, Brno 2001, ISBN 80-85931-95-8
- 9) Kohoutek R.: Sociální psychologie, Institut mezioborových studií Brno, 2004
- 10) Mazánková L., Vavrečková M.: Sylabus k předmětům: Teorie výchovy, Typologie výchovných potíží, Základy didaktiky. Institut mezioborových studií, Brno, 2003
- 11) Paukertová J., Jůzl M., Dufek Z.: Pedagogika, Institut vzdělávání vězeňské služby Stráž pod Ralskem, 2001
- 12) Sochůrek J.: Vybraná témata z forenzní psychologie. Institut vzdělávání vězeňské služby Stráž pod Ralskem, 2003
- 13) Sýkora F.: Pedagogická psychologie v učitelské praxi. Institut mezioborových studií Brno, 2003
- 14) Šrot R. 1000 dobrých rad zahrádkářům. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1987, 3. vyd.
- 15) Časopis zahrádkář 1/2008, 2/2008, 3/2008, 4/2008

Přílohy – Fotodokumentace zahrady

